

K niektorých zásadám trestného stíhania právnických osôb v Slovenskej republike*

Some Principles of Criminal Prosecution of Legal Entities in the Slovak Republic

Ivan Šimovček**

Abstrakt

Autor sa v príspevku zaoberá problematikou zásad trestného stíhania právnických osôb, ktoré garantujú jeho zákonnosť. Zásady upravené v procesných ustanoveniach Zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb upravujú zásady trestného stíhania právnických osôb len veľmi všeobecne a rámcovo a daný zákon sa plne spolieha na jednotlivé procesné zásady obsiahnuté v ustanoveniach Trestného poriadku. Predpokladané výkladové a aplikačné problémy spojené s trestným stíhaním právnických osôb nepochybne vyvolajú v budúcnosti potrebu podrobnejšej úpravy procesných zásad trestného stíhania právnických osôb, predovšetkým v problematike začatia trestného stíhania a dokazovania ich trestnej činnosti.

Klíčová slova

Trestná zodpovednosť právnických osôb; zásada začatia trestného stíhania právnickej osoby; zásada ne bis in idem.

Abstract

The author deals with the issue of the principles of criminal prosecution of legal persons, which guarantee its legality. The principles set out in the procedural provisions of the Criminal Liability Act regulate the principles of criminal prosecution of legal persons only very broadly and in a framework and the law relies fully on the individual procedural principles contained in the provisions of the Criminal Procedure Code. The supposed interpretation and application problems associated with criminal prosecution of legal entities will undoubtedly trigger the need in the future for a more detailed adjustment of the procedural principles of criminal prosecution of legal entities, especially the opening of criminal prosecution and evidencing of criminal offenses.

Keywords

Criminal Liability of Legal Persons; ne bis in idem Principle; the Principle of Criminal Prosecution of a Legal Person.

Úvod

Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb (ďalej len „Zákon o TZPO“) upravuje zásady a osobitosti trestného stíhania právnických osôb¹ len

* Tento príspevok bola podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-16-0106.

** Prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc., Katedra trestného práva a kriminológie, Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave, Slovensko / Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Trnava University in Trnava, Slovak Republic / E-mail: ivan.simovcek@truni.sk

¹ § 21 až § 33 zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb.

rámcovo a bohužiaľ nie príliš podrobne, nakoľko sa plne spolieha na jednotlivé zásady a procesné inštitúty obsiahnuté v ustanoveniach Trestného poriadku (ďalej len „TP“).² Procesné ustanovenia Zákona o TZPO sú takto vo vzťahu k ustanoveniam Trestného poriadku primárne a ustanovenia Trestného poriadku sa uplatnia len za splnenia nasledovných podmienok:

- Ak Zákon o TZPO neobsahuje osobitnú procesnú úpravu.
- Ak to nie je z povahy veci vylúčené vzhľadom na charakter právnických osôb.³

Zatiaľ čo prvá podmienka nevyvoláva aplikačné problémy, v prípade druhej podmienky použitie resp. vylúčenie týchto ustanovení pri úprave trestného stíhania právnických osôb, môže vyvolať celý rad aplikačných problémov vychádzajúcich zo správneho chápania a vymedzenia charakteru právnickej osoby.

Právnické osoby sú právom vytvorené „fiktívne osoby“, ktoré majú svoju právnu spôsobilosť, spôsobilosť na právne a protiprávne úkony a spôsobilosť niest' trestnoprávnu zodpovednosť. Právnické osoby, proti ktorým sa vedie trestné konanie, majú zaručené právo na spravodlivý proces, t. j. majú právo, aby ich vec bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom, zriadeným zákonom.

Procesné zásady a garancie trestného konania proti právnickým osobám sú v podstate rovnaké ako v trestnom konaní proti páchatelom – fyzickým osobám (zásada zákonnosti trestného stíhania, zásada prezumpcie neviny, zásada legality, zásada oficiality, zásada vyhládavacia, zásady verejnosti, bezprostrednosti a ústnosti, zásada voľného hodnotenia dôkazov, zásada zaistenia práva na obhajobu).

Procesná časť Zákona o TZPO obsahuje špecifické ustanovenia o trestnom konaní proti právnickým osobám, upravujúce vzťah trestného konania ku konaniu o správnom delikte, zastupovanie právnickej osoby v trestnom konaní, právo na obhajobu, miestnu príslušnosť, spoločné konanie proti právnickej a fyzickej osobe, doručovanie písomností, poradie výsluchu a záverečných rečí obžalovaného – fyzickej osoby a zástupcu obžalovanej právnickej osoby na hlavnom pojednávaní, povinnosti právnickej osoby v súvislosti s jej zrušením, zánikom a zmenou, zaist'ovacie opatrenia a spôsob výkonu trestov, uložených právnickým osobám.

1 Začatie trestného stíhania právnických osôb a dokazovanie.

Vo svojom príspevku by som chcel sústrediť len na ustanovenia Zákona o TZPO upravujúce zásady začatia trestného stíhania právnických osôb, ktoré môžu spôsobiť výkladové a najmä aplikačné problémy.

2 Zák. č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení noviel.

3 ZÁHORA, J. Trestná zodpovednosť právnických osôb. In: *Rekodifikácia trestného práva: zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 17. mája 2004*. Bratislava: Akadémia PZ, 2004, s. 67 a nasl.

Začatie trestného stíhania proti právnickej osobe⁴ bráni tomu, aby o tom istom skutku proti tej istej právnickej osobe prebiehalo konanie o správnom delikte. Trestné stíhanie proti právnickej osobe nemožno začať, a ak už bolo začaté, nemožno v ňom pokračovať a musí byť zastavené, ak skoršie konanie pre ten istý skutok proti tej istej právnickej osobe skončilo právoplatným rozhodnutím o správnom delikte a toto rozhodnutie nebolo zrušené. Pri začatí trestného stíhania právnickej osoby bolo treba vyriešiť otázku premlčania skutku, predstavujúceho správny delikt. Ak osobitné predpisy⁵ ustanovujú lehotu pre zánik zodpovednosti právnických osôb za správny delikt, nezapočítava sa do jej plynutia čas, počas ktorého sa pre ten istý skutok viedlo trestné konanie podľa Zákona o TZPO.

Osobitne je tu vymedzený vzťah trestného a správneho konania vedeného pre ten istý skutok proti tej istej právnickej osobe. Začatie trestného stíhania v tomto prípade vytvára tzv. prekážku litispendencie. Začatím trestného stíhania proti právnickej osobe sa rozumie vznesenie obvinenia proti právnickej osobe, nepôjde o začatie trestného stíhania tzv. vo veci.⁶ Začatie trestného stíhania proti právnickej osobe bráni tomu, aby proti rovnakej právnickej osobe za ten istý skutok (totožnosť osoby a skutku) bolo vedené súčasne aj správne konanie. Správne konanie vedené voči právnickej osobe pre ten istý skutok, ktorý má znaky správneho deliktu, sa prerušuje a nemožno v ňom pokračovať, ak sa vo veci pre ten istý skutok začne alebo vedie trestné stíhanie voči právnickej osobe.

Osobitosť spočíva v tom, že ani začatie trestného stíhania nebráni vykonaniu iných opatrení správneho charakteru, akými sú uloženie nútenej správy alebo bankového dohľadu. Takto je umožnené správne orgánu aj počas prebiehajúceho trestného konania vykonať v zmysle iných právnych predpisov opatrenia, ktoré nie sú sankciou, ale majú voči právnickej osobe nápravný charakter (napríklad nútená správa).⁷

Začatie trestného stíhania (tzv. vo veci) je nevyhnutnou podmienkou na to, aby bolo možné vykonávať dokazovanie.⁸ Vymedzenie dôkazov, dôkazných prostriedkov a procesu dokazovania sa až na malé výnimky⁹ plne riadi ustanoveniami VI. hlavy TP. Nazdávam sa, že justičná prax prinesie potrebu osobitného upravenia problematiky

4 § 21 zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb.

5 § 19 ods. 4 zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, § 50 ods. 10 zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách v znení neskorších predpisov.

6 § 199 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku.

7 Zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

8 POLÁK, P. Procesné práva obvinenej právnickej osoby. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 256 a nasl.

9 § 24 ods. 3 Zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Ak majú byť v priebehu spoločného konania vedeného proti fyzickej osobe a právnickej osobe vykonávané úkony trestného konania vo vzťahu k obom týmto osobám, uskutočňujú sa pravidla najprv vo vzťahu k fyzickej osobe.

dokazovania v trestnom konaní proti právnickým osobám, osobitne v otázkach zaist'ovacích procesných úkonov a zabezpečovania informácií potrebných pre trestné konanie. Trestné stíhanie je oprávnený začať orgán činný v trestnom konaní vydaním uznesenia alebo vykonaním zaist'ovacieho, neopakovateľného alebo neodkladného úkonu (§ 199 TP). Osobitosť je zvýraznená tým, že forma trestného stíhania právnických osôb je výlučne vyšetrovanie,¹⁰ t. j. neprichádza do úvahy vykonať skrátené vyšetrovanie v prípade trestného stíhania právnických osôb. Daného vyplýva, že okrem prokurátora začať trestné stíhanie právnickej osoby je výlučne oprávnený vyšetrovateľ Policajného zboru a vyšetrovateľ finančnej správy, ak ide o trestné činy spáchané v súvislosti s porušením colných predpisov alebo daňových predpisov v oblasti dane z pridanej hodnoty pri dovoze a spotrebných daní.¹¹

Formou začatia trestného stíhania právnických osôb je vydanie jedného uznesenia o začatí trestného stíhania a vznesení obvinenia (§ 206 ods. 2 TP), iný spôsob začatia trestného stíhania viac menej neprichádza do úvahy.

Prípravné konanie nadväzuje na výsledky postupu pred začatím trestného stíhania. Je to úsek trestného konania od začatia trestného stíhania do podania obžaloby, návrhu na schválenie dohody o vine a treste alebo do právoplatnosti rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní. Účelom prípravného konania je čo najrýchlejšie obstarat' dôkazy potrebné pre rozhodnutie, či sa má podať obžaloba, príp. návrh na schválenie dohody o vine a treste, alebo či má orgán činný v trestnom konaní ukončiť trestné konanie už v tomto štádiu niektorým z rozhodnutí vo veci samej (napr. uznesením o schválení zmieru). Základným cieľom prípravného konania je splniť jeho zabezpečovaciu a verifikačnú funkciu.

Dôraz sa kladie na zabezpečenie dôkazov, resp. prameňov dôkazov potrebných pre konanie pred súdom (najmä pre hlavné pojednávanie) ale aj pre iné rozhodnutia v prípravnom konaní. Vo vzťahu ku konaniu pred súdom má preto prípravné konanie predbežnú povahu, to znamená, že ťažisko dokazovania má spočívať v konaní pred súdom a v prípravnom konaní sa majú obstarat' dôkazy, resp. pramene dôkazov, ktoré by sa mohli vykonať pred súdom. Je zrejmé, že od kvality dokazovania v prípravnom konaní často závisí úspešnosť samotného konania pred súdom.

Verifikačná funkcia prípravného konania zabraňuje tomu, aby boli pred súd postavené nevinné osoby. Orgány činné v trestnom konaní sú povinné obstarávať dôkazy svedčiacie v prospech obvineného s rovnakou starostlivosťou ako v jeho neprospech, tak aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie. Verifikačná funkcia predchádza tomu, aby sa na súde dostávali nedostatočne objasnené prípady.

¹⁰ Zákonom č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb bol rozšírený § 200 ods. 2 Trestného poriadku vloženíím nového písmena c), ktoré stanovilo, že vyšetrovanie sa vykonáva vtedy, ak ide o trestné konanie proti právnickej osobe.

¹¹ § 10 ods. 8, písm. a) a b) zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku.

Vznesenie obvinenia (§ 206 ods. 1 TP) umožňuje trestne stíhať právnickú osobu pre určitý skutok, ktorý naplňa znaky určitého trestného činu. Proti tejto osobe ako obvinenému možno postupovať podľa procesných ustanovení Zákona o TZPO a súčasne využívať procesné prostriedky podľa Trestného poriadku za splnenia podmienky, že ich použitie nebude vylúčené vzhľadom na charakter právnických osôb¹². Obvinená právnická osoba má právo uplatniť všetky práva podľa Trestného poriadku (§ 33 a nasl. TP) a podľa osobitných ustanovení o trestnom stíhaní tohto zákona (§ 21 a nasl. TZPO). O tom, že bolo začaté trestné stíhanie právnickej osoby je orgán činný v trestnom konaní povinný informovať príslušné orgány verejnej moci (§ 23 TZPO).

Zákaz dvojakého trestného stíhania a potrestania za totožný skutok (ne bis in idem) je ústavnou zásadou (čl. 50 ods. 5 Ústavy a čl. 4 ods. 1 Protokolu č. 7 Európskeho dohovoru). Zmyslom danej zásady je zabrániť opakovaniu trestného stíhania za rovnaký spáchaný skutok, t. j. nikoho nemožno trestne stíhať za čin, za ktorý bol už právoplatne odsúdený alebo oslobodený spod obžaloby. Táto zásada však nevylučuje uplatnenie mimoriadnych opravných prostriedkov v súlade so zákonom.

Trestné stíhanie nemožno začať, a ak už bolo začaté, nemožno v ňom pokračovať a musí byť zastavené, ak tak stanovuje medzinárodná zmluva [§ 9 ods. 1 písm. g) TP]. Podľa čl. 4 ods. 1 Protokolu č. 7 Európskeho dohovoru nikto nemôže byť stíhaný alebo potrestaný v trestnom konaní v právomoci toho istého štátu za trestný čin, za ktorý už bol oslobodený alebo odsúdený konečným rozsudkom podľa zákona a trestného poriadku tohto štátu.¹³ Ak sa týka daný dôvod len niektorého z čiastkových útokov pokračovacieho trestného činu, nebráni to tomu, aby sa vo zvyšnej časti takeého činu viedlo trestné stíhanie (§ 9 ods. 2 TP).

Zásada ne bis in idem platí pre právnické osoby v prípadoch súbehu správneho deliktu a trestného činu spáchaného právnickou osobou¹⁴. V prípade trestného stíhania fyzických osôb nebola táto zásada vždy akceptovaná bez výhrad (R 47/1989). V zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva sa zásada ne bis in idem uplatní pri právnických osobách aj na niektoré delikty, ktoré sú vo vnútroštátnom práve zmluvných štátov kvalifikované ako správne delikty. Právoplatné rozhodnutie v správnom konaní voči právnickej osobe, vydané pre ten istý skutok, tvorí prekážku veci rozhodnutej, ak takéto rozhodnutie nebolo predpísaným spôsobom zrušené¹⁵.

12 DESET, M. *Prostriedky zabezpečovania informácií dôležitých pre trestné konanie a právo na súdekromie*. Bratislava: Typy Universitatis Tyrnaviensis a Veda, 2016, s. 74 a nasl.

13 GRÍVNA, T. Ke vzťahu trestného řízení proti právnické osobě a řízení o správním deliktu téže osoby pro týž skutek. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 194 a nasl.

14 JELÍNEK, J. a J. HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 144 a nasl.

15 Pozri aj judikatúru Najvyššieho súdu R 23/1972, R 33/1974, R 47/1989.

Nie každé rozhodnutie v trestnom konaní tvorí prekážku v zmysle zásady *ne bis in idem*. Pri odložení veci podľa § 66 ods. 3 písm. a) priestupkového zákona sa nevydáva žiadne formálne rozhodnutie, čiže nejde o konečný oslobodzujúci alebo odsudzujúci rozsudok podľa čl. 4 Protokolu č. 7 Dohovoru, ktorý by tvoril prekážku veci rozhodnutej. V danom prípade nie je nasledujúce trestné stíhanie toho istého obvineného pre ten istý skutok neprípustné.¹⁶

Zásada *ne bis in idem* – zákaz dvojitého súdenia a potrestania za ten istý čin (skutok) podľa čl. 4 Protokolu č. 7 Dohovoru bráni tiež trestnému stíhaniu a odsúdeniu toho, proti ktorému predchádzajúce priestupkové konanie o tom istom skutku trestnoprávnej povahy meritorne skončilo právoplatným rozhodnutím príslušného správneho orgánu, a to vrátane blokového konania. Vylúčiť ochranu proti novému procesu s poukázaním na zásadu *ne bis in idem* nemôže ani tá skutočnosť, že príčinou prvého prerokovania skutku v blokovom priestupkovom konaní bola jeho nesprávna kvalifikácia ako priestupku, hoci naplňoval znaky trestného činu. Právne bezvýznamné je aj to, prečo došlo k novému konaniu a rozhodnutiu v danej veci, hoci nebolo zrušené predchádzajúce rozhodnutie o totožnom skutku (čine).¹⁷

Prekážka veci právoplatne rozhodnutej (*exceptio rei iudicatae*) predpokladá zistenie, že v novom konaní ide o ten istý skutok. Hoci sa v blokovom konaní nevydáva písomné rozhodnutie príslušného orgánu, z ktorého by bol zrejmý presný opis skutku, je z dokladu o skončení blokového konania (pokutového bloku) v zásade zistiteľné, pre aký druh priestupku bolo blokové konanie vedené. Ak vznikne pochybnosť o vymedzení skutku, pre ktorý bol páchatel v blokovom konaní uznaný za vinného, treba vykonať potrebné dokazovanie, na základe ktorého bude po zhodnotení všetkých vykonaných dôkazov skutok, ktorý naplňuje príslušný priestupok, zistený a vymedzený.¹⁸

Zásada „*ne bis in idem*“ vyjadrujúca zákaz niekoho stíhať alebo potrestať dvakrát za tú istú vec, je neodmysliteľnou a nespochybniteľnou súčasťou spravodlivého procesu. Zásada „*ne bis in idem*“ platí bez výnimky. Výkladový problém spočíva v stotožňovaní alebo rozlišovaní pojmu skutok tvorený čiastkovými útokmi pokračujúceho trestného činu, ako ho používa trestný poriadok. Ak sa vychádza z predpokladu, že zmyslom a účelom ústavnej zásady *ne bis in idem* je zabrániť opakovanému stíhaniu trestne zodpovednej osoby za rovnaké faktické konanie, potom v špecifickom prípade pokračujúceho trestného činu možno stotožniť pojem čin s pojmom čiastkový útok.¹⁹

Ak trestné stíhanie proti právnickej osobe bolo zastavené z dôvodu, že v danej veci ide o priestupok, mohlo by dôjsť v čase trestného konania k premlčaniu lehoty pre uplatnenie

16 Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 17. februára 2011, sp. značka 6 Tdo 152/2011.

17 Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25. februára 2009, sp. značka 5 Tdo 13/2009.

18 Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25. februára 2009, sp. značka 5 Tdo 13/2009.

19 Rozsudok Ústavného súdu ČR zo dňa 9. júla 2003, sp. značka PI ÚS 6/03.

správnej zodpovednosti za daný skutok. Preto Zákon o TZPO osobitne výslovne určuje pre túto dobu tzv. spočívanie lehoty. Ak osobitné predpisy ustanovujú lehotu pre zánik zodpovednosti právnických osôb za správny delikt, nezapočítava sa do jej plynutia čas, počas ktorého sa pre ten istý skutok viedlo trestné konanie podľa tohto zákona.

Totožnosť skutku nemožno chápať dogmaticky. Pre totožnosť skutku nie je nevyhnutné, aby bola zachovaná zhoda všetkých skutkových okolností. Totožnosť skutku je zachovaná aj vtedy, ak existuje čiastočná, ale podstatná zhoda skutkových okolností. Ide teda o také skutkové okolnosti, ktoré charakterizujú konanie alebo následok z hľadiska právnej kvalifikácie.

Pre určenie totožnosti skutku Európsky súd pre ľudské práva (ďalej „ESLP“) vytýčil tri tzv. Engelovské kritériá (Rozsudok ESLP zo dňa 8. júna 1976. *Engel a ostatní v. Holandsko*, č. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72).

Konštatovanie totožnosti skutku vychádza z posúdenia troch tzv. Engelovských kritérií. Prvým kritériom je skutočnosť, že predmetný čin je v rámci právneho poriadku štátu považovaný za trestný. Pod trestnosťou sa rozumieme nielen trestnoprávne kritérium ale aj administratívno-právne. Prvým kritériom je teda právna kvalifikácia. Druhým kritériom je povaha deliktu, čiže je nevyhnutné posudzovať, či daným deliktom bola porušená právna norma adresovaná neurčitému okruhu adresátov alebo naopak len špecifickej skupine adresátov. Tretím kritériom je povaha a stupeň závažnosti sankcie, ktorú možno uložiť za takýto delikt. Delikt je možné podradiť pod čl. 4 dodatkového protokolu č. 7 Európskeho dohovoru v tom prípade, že porušená právna norma je adresovaná neurčitému okruhu osôb a uložená sankcia má aspoň z časti preventívno-represívny charakter.²⁰

Európsky súd pre ľudské práva tiež uviedol, že za jeden skutok treba považovať prípady, keď sa konkrétne skutkové okolnosti týkajú toho istého obžalovaného a sú neoddeliteľne spojené v čase a priestore. V prípade totožnosti skutku je právna kvalifikácia irelevantná.²¹ Rovnako Európsky súdny dvor konštatoval, že článok 54 Dohovoru k vykonaniu Schengenskej dohody zo dňa 14. júna 1985 musí byť vykladaný v tom zmysle, že relevantným kritériom pre uplatnenie tohto článku je kritérium totožnosti skutkovej podstaty činu chápanej ako existencia súboru skutočností, ktoré sú vzájomne neoddeliteľne späté, bez ohľadu na právnu kvalifikáciu tohto činu alebo na chránenom právnom záujme.²²

²⁰ Rozsudok ESLP zo dňa 8. júna 1976. *Engel a ostatní v. Holandsko*, č. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72, 5370/72.

²¹ Rozsudok ESEP zo dňa 10. februára 2009. *Zolothukin v. Rusko*, č. 14939/03.

²² Rozsudok ESD. *Van Esbroeck* (C-436/04); Rozsudok ESD. *Van Straaten* (C-150/05); a Rozsudok ESD. *Kraaijenbrink* (C-367/05).

Výkladové nejasnosti uplatňovania zásady *ne bis in idem* priniesol iný rozsudok ESĽP.²³ Tento prípad sa týkal dvoch daňových poplatníkov, ktorí tvrdili, že boli stíhaní a dvakrát potrestaní – v správnom a trestnom konaní – za ten istý trestný čin, nakoľko daňové sankcie, ktoré im uložili daňové orgány zaplatili a potom boli obžalovaní a odsúdení za tie isté skutky v trestnom konaní. V tomto prípade veľká komora ESĽP rozhodla, že nedošlo k porušeniu článku 4 Protokolu č. 7. Pokiaľ ide o otázku, či prvá séria konaní bola „trestná“, veľká komora ESĽP pripomenula, že rozsudok Sergeja Zolotukhina z 10. februára 2009 nebolo možné v tejto veci výslovne aplikovať a Súdny dvor Európskej únie úmyselne v tomto rozsudku zvolil tzv. „Engelovské kritériá“ ako model na určenie, či príslušné konanie bolo na tieto účely „trestné“ v zmysle článku 4 protokolu č. 7. Veľká komora ESĽP sa necítila oprávnená poprieť takúto analýzu v prejednávanej veci, keďže existovali skutočne závažné úvahy v prospech takejto voľby, avšak v tejto súvislosti poznamenala, že zásada *ne bis in idem* sa týka najmä riadneho procesu, ktorý je predmetom konania v zmysle článku 6 (právo na spravodlivé súdne konanie) Dohovoru a menej sa týka veci podstaty trestného práva v zmysle článku 7 (niet trestu bez práva) Dohovoru. Z hľadiska konzistentnosti výkladu Dohovoru ako celku veľká komora ESĽP by považovala za vhodnejšie, aby uplatniteľnosť zásady *ne bis in idem* vychádzala z presnejších kritérií než sú tzv. „Engelovské kritériá“.

V podobnom zmysle zaujal stanovisko Najvyšší súd Českej republiky, ktorý vo svojom rozhodnutí²⁴ konštatoval, že právoplatné rozhodnutie, ktorým končí jedno zo súbežných či postupne vedených daňových a trestných konaní, ktoré sú konaním trestno-právnej povahy v zmysle tzv. Engel kritérií, netvorí prekážku veci rozhodnutej s účinky *ne bis in idem*, ak je medzi daňovým a trestným konaní nielen dostatočne úzka vecná súvislosť, ale súčasne aj súvislosť časová. Medzi významné faktory určujúce dostatočne úzku vecnú súvislosť patria skutočnosti, či obidve samostatné konania sledujú vzájomne sa dopĺňajúci cieľ, t. j. či sa týkajú, nielen len in abstracto ale súčasne in concreto rôznych aspektov daného protiprávneho konania, či je kombinácia daných konaní predvídateľným následkom, a to ako právne, tak fakticky. Cieľom je zabránenie nadmerného zaťaženia dotknutej osoby v danom konaní. Súd musí prihliadnuť pri určení druhu trestu a jeho rozsahu na právoplatné rozhodnutie finančného úradu o povinnosti uhradiť pokutu za vyrubenie dodatočnej dane a v odôvodnené rozhodnutia vysvetliť, ako táto okolnosť bola zohľadnená.

Osobitosti začatia trestného stíhania právnických osôb možno vidieť aj v inštitúte upovedomenie o začatí a skončení trestného stíhania (§ 23 Zákona o TZPO), kde povinnosť informovať pri začatí trestného stíhania je výrazne širšia než v prípade trestného stíhania fyzických osôb. O začatí trestného stíhania proti právnickej osobe upovedomí policajt toho, kto vedie obchodný register alebo iný zákonom určený register, zápisom v ktorom

²³ Rozsudok ESĽP zo dňa 15. novembra 2016, vo veci *A. a B. v. Nórsko*, č. 24130/11 a 29758/11.

²⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 4. januára 2017, sp. značka 15Tdo 832/2016.

právnická osoba vzniká. Rovnako upovedomí aj príslušný orgán dohľadu alebo núteného správcu, ak je právnická osoba v nútenej správe podľa osobitných predpisov²⁵, orgán udeľujúci licenciu alebo povolenie k činnosti tejto právnickej osoby.

O začatí trestného stíhania proti právnickej osobe pre trestný čin spáchaný v súvislosti s pomocou a podporou poskytovanou z fondov Európskej únie podľa osobitného predpisu²⁶ policajt upovedomí aj Úrad vlády Slovenskej republiky a Ministerstvo financií Slovenskej republiky a pre trestný čin spáchaný v súvislosti s verejným obstarávaním aj Úrad pre verejné obstarávanie a Ministerstvo financií Slovenskej republiky.

Orgány činné v trestnom konaní a sudy sú povinné upovedomovať príslušné štátne orgány, ktoré vedú registre, do ktorých zápisom právnická osoba vzniká a štátne orgány dohľadu o začatí trestného stíhania voči právnickej osobe. Distribúcia týchto informácií je dôležitá z hľadiska riadneho výkonu štátnej správy a naplnenia zmyslu právnej úpravy trestnej zodpovednosti právnických osôb.

Upovedomovanie orgánov, ktoré vedú príslušné registre, je dôležité z hľadiska aplikácie § 25 zákona o TZPO, podľa ktorého zmena, zrušenia alebo zánik právnickej osoby po začatí trestného stíhania právnickej osoby podlieha súhlasnému rozhodnutiu súdu. Takéto obmedzenie trvá až do skončenia trestného stíhania. Upovedomenie orgánov štátneho dohľadu je dôležité z hľadiska výkonu oprávnení týchto orgánov rozhodovať o platnosti, ďalšom trvaní, prípadne zrušení udeleného oprávnenia (licencie, povolenia a pod.).

Povinnosť upovedomenia Úradu vlády Slovenskej republiky o trestnom stíhaní právnickej osoby pre trestný čin spáchaný v súvislosti s pomocou a podporou poskytovanou z fondov Európskej únie vyplýva z plnenia záväzkov Slovenskej republiky z právnych aktov Európskej únie [nariadenie č. 1302/2008 o centrálnej databáze vylúčených subjektov, nariadenie č. 1303/2013, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde, Kohéznom fonde, Európskom poľnohospodárskom fonde pre rozvoj vidieka a Európskom námornom a rybárskom fonde a ktorým sa stanovujú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde, Kohéznom fonde a Európskom námornom a rybárskom fonde, a ktorým sa zrušuje nariadenie Rady (ES) č. 1083/2006]. Začatie trestného stíhania proti právnickej osobe predstavuje prekážku jej zmeny alebo zrušenia bez súhlasu prokurátora alebo predsedu senátu. Ak je k zániku alebo zmene právnickej osoby potrebný zápis do zákonom určeného registra (§ 2 zákona

25 Napríklad § 53 až 62 zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, § 147 až 155 zákona č. 39/2015 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

26 Zákon č. 528/2008 Z. z. o pomoci a podpore poskytovanej z fondov Európskeho spoločenstva v znení neskorších predpisov. Zákon č. 292/2014 Z. z. o príspevku poskytovanom z európskych štrukturálnych a investičných fondov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

č. 530/2003 Z. z. o obchodnom registri), predseda senátu upovedomí orgán verejnej moci, ktorý takýto register vedie, o skončení vykonávacieho konania.

Záver

Na záver možno konštatovať, že zásady upravené v procesných ustanoveniach Zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb upravujú zásadu začatia trestného stíhania právnických osôb len veľmi všeobecne a rámcovo a daný zákon sa plne spolieha na jednotlivé procesné zásady obsiahnuté v ustanoveniach Trestného poriadku. Výkladové a aplikačné problémy spojené s trestným stíhaním právnických osôb, dokumentované aj nejednotnou európskou judikatúrou nepochybne vyvolajú v budúcnosti potrebu podrobnejšej úpravy procesných zásad začatia trestného stíhania právnických osôb.